

GRUDIA

Vsebina zvezka 6

A. G.: Iz lirike Alekse Šantića. — Tone Gaspari: Invalid Klemen. — Manca Komanova: Na Gorenjskem je lušno. — Stanko Tomšič: Obnašajmo se dostojno! — V. R. — K.: Delo ni sramota. — Zračni poleti preko Oceana. — Kraepelin-Brodar: Po gozdu in polju. — Organizacijski vestnik. — Razno.

Celoletna naročnina »Grude« je Din 30.—. Za dijake in vojake Din 20.—. V podrobni prodaji stane »Gruda« Din 3.—. — Novi naročniki dobe lahko še vse deslej izišle številke.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Škofja ulica št. 8, pritličje.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Určnje in odgovarja: Stanko Tomšič.

Vse naročnike »Grude« vljudno prosimo, da čimprej poravnajo zaostale naročnine in s tem omogočijo redno izhajanje lista. S pridobivanjem novih naročnikov sami izboljšate list!

Uprava.

TISKARNA MAKSO HROVATIN

LJUBLJANA, WOLFOVA ULICA 12

priporoča vsa v tiskarsko stroko
spadajoča dela kakor: časopise,
knjige, račune, lepake, cenike, vi-
zitke, kuverte ter sploh vsa mer-
kantilna in akcidenčna dela po
najnižji ceni in točni izvršitvi

Iz lirike Alekse Šantića.

Prevel A. G.

Ostanite tu!

Le ostanite tu! Ker solnce tuje
ne bo vas grelo, kakor to vas greje;
grenák le tam je kruh in je še huje,
če kdo prav sam brez brata, brez sestrè je

Kaj je od matere, kaj je še boljše?
Mati je zemlja ta, vi nje sinovi;
poglejte dol in hrib in log in polje,
tu vaših dedov so povsod grobovi.

Za zemljo to so bili vsi junaki,
presvetli vzgledi, ki so jo branili
s svojo krvjó. Še vi bodite taki,
o tudi vi, kot oni vsi so bili!

Kot suha veja, ko jeseni krila
trgajo liste ji, le smrti čaka,
brez vas bi mati domovina bila;
a mati vedno za otroci plaka.

Ne zapustite je, ko Kajn prekleti!
Le v nje naročju se spočije glava;
živièe, da bi mogli kdaj umreti
na njenem polju, kjer vas čaka slava.

Tu vse vas ljubi, vse vam drag spomin je;
tam nihče ne bo hotel vas poznati,
šo boljše gole, kršne so pustinje,
ko polja, kjer le tujec se košati.

Tu vsak ko brat vam toplo v roko seže,
a v tujem svetu samo pèlin rase,
na to zemljico vse vas, vse vas veže,
ime in jezik, kri, za večne čase.

Le ostanite tu! ... Ker solnce tuje,
ne bo vas grelo, kakor to vas greje,
grenak le tam je kruh in je še huje,
če kdo prav sam brez brata, brez sestrá je.

Poznamo sodbo ...

Poznamo sodbo in vse, kar nas čaka,
a strah nam src ne zledeni nikóli!
Težeči jarem nosijo le voli —
a človek svóobodno svoj pot koraka.

Ta naša moč je ko planinska reka,
nikjer, nikdar, je nihče ne ustavi,
ta narod je navajen mreti v slavi,
da v svoji smrti najde sebi leka.

Poznamo pot svoj, pot Boga - človeka
in silni, ko planinska šumna reka,
vsi pojdemo čez te režoče skale!

Naprej takó, do Golgote trpljenja,
in ko nam moška vzamete življenja
se bodo duše naše z vami rvale.

Moja domovina.

Ne, srce moje bedno to ne joče
samó zavoljo zemlje te uboge,
rodú jaz nosim svojega nadloge
in moja duša z njim trpi in stoče.

Tu v boli srea, ki mi ne prestane,
jaz nosim kletve muk in bridke stoke
in kri, ki z dušmaninske kaplja róke,
to moja kri je le iz moje rane.

Jaz jočem z mnogih milijonov jokom,
moj slednji vzdih in moja solza vsaka
k njih bolečini moli in jo išče.

In kjer je srbska duša pod obokom,
tam domovina moja mene čaka,
moj dom in moje rojstveno ognjišče.

Veruj in moli.

Veruj in moli, trpi, molči, čuti! ...
Če ti življenje je ko motna mlaka,
znaj, da za njim te večna slava čaka
in sreča v večni, blaženi minuti!

Da, jaz vas čujem, učeniki sveti.
A moja duša, da spozna Resnico,
da vzre Boga, Ljubezen in Pravico
išče in pada in se hoče vzpeti,

ječi in čaka, blodi, vpije zove ...
Nad njo le nema, siva megla plove,
pust prazen jek odmeva od nebá.

In trudna duša pada zopet doli
in ko zdaj v prahu množice tam moli,
v sebi je našla svojega Bogá.

6.

Jernej je ležal tisti večer kakor na žerjavici, a Klemen je prvič v svoji bolezni pil toliko, da je čutil, kako bije bolna, razpaljena kri ob sencih.

Kljub temu sta bila oba v solnčnem jutru že zgodaj na nogah. Voznik je pripeljal na vrečah majhen, lesen zaboj Klemenovih stvari s postaje; dobil je pred štacuno borovničarja. V veži, kjer je razkladal, je stala tehtnica. Klemen je stopil nanjo; voznik je tehtal in stehtal ga je lažjega kot je bil nazadnje tam v zdravilišču. Premaknil je od zadaj klobuk ter se popraskal: »Ti pa naša koza, Klemen! Oba skupaj cent. Presneto, vendar! Saj včasih te je bilo nekaj.« Stopil je h Klemenu ter dejal kakor zaupno: »Tistile tam te je shujšal. Hudič! Srečala sva se; kot prasec je.« Pljunil je izpod bakrenih brk ter se obrisal.

Klemen je zamahnil. »A! — Kje si ga srečal?«

»Z vrancem in s kočijo.« Zadnji požirek je voznik obrnil. »Z Grape je privozil predme kakor sv. Elija. Saj veš, kaj je delal tam. Povsod je, kjer ga ni treba.« Stopil je pred voz. »Dokler ga bodo preklinjali, mu bo dobro.« Počil je z bičem. »Pa, kaj mene briga! — Srečno!«

Domá je Klemenov zaboj tičal v veži. Jernejevka ga je ogledovala in mrmrala takó sama zase, ali se bo Klemen kje ogledal za katerim opravkom, ali bo visel kar tako s prekrižanimi nogami. Ona ima naduho že deset let; za delo je pa še zmerom. Sicer je res nekam reven! Ali, moški je, in harmonika je premalo! Od muzike živi samo organist, ki je ob delavnikih tudi postopač.

Ko je čula, da prihaja Klemen, se je umaknila v kuhinjo. Klemen je šel za njo in ji povedal, da pojde do Zavrto; do kosila, da že pride.

»Le! Oče je tudi tam. Se bosta najbrž vjela.« Odmaknila je z ognjišča velik železen lonec, poln pomij. Poprijela je in ga zanesla kot mimogrede v pomivalnik.

Klemen je to videl. Šel je.

Mislil je, kaj je bil že vse doživel v teh dneh tu v Stranjah. Več kot prej v desetih letih. Prišel je, in že pozna svojo rojstno vas. Včasih ni bilo tako! Dekleta so na daleč ljubila kakor rože in zagorela so, kadar je dejal fant, da je ruta lepa; fantje niso pijani

razbijali po oknih in niso bili le kvantači; možje resni, zanesljivi, dobri gospodarji, podprti z Ameriko ali s Hrvaškim; žene pa gospodinje in matere. Ali zdaj?

Kóga naj se oprime v Stranjah? Samó Jerneja! In pa — čutil je bil prej pri Jernejevki — oprijeti se mora dela. Potem, ko nekoliko okreva, ko dobi nekaj svežega v svojo kri, potem bo pokazal Stranjam! On, ki ga je bolezen skoraj vrgla, ni boljševik! Boljševiki so tisti prokleti, ki so viseli s trebuhu doma in jih pasli, pijoč kri drugim.

Ko je tako razmišljal je nevede prešel Stranje in že krenil preko polja in ceste proti Zavrtem. Poljska pot se je nekoliko napela, zato je postal. Ob robu temnega gozda, ki je strmo visel nad Zavrtni, so cvele tri bele češnje; pod njimi se je kadila razorana prst. Koncem njive je obračal fant dva rjavca; za drevo je držal golorok kmet. Včasih je od tam zaslepilo solnce: vneli so se medeni kolobarji na uzdah in na jermenju. Takoj na desno, nekaj korakov od visokega, na pol sklesanega kamna, kjer je bil ustreljen divji lovec Juh, je stala kakor bel kres enonadstropna kmetiška hiša; svetla je bila od temnega gozdnega ozadja in od zelenja in od modrega neba. Spodnji del hiše je zakrival kopasti klanec, okrog katerega je bežala bližnjica kakor nov pas. Izza kope so gledale še nekatere s svežordečo opeko krite strehe, nekatere z mlado rumeno slamo, kakor bi bile svilene; le ena bajta je čepela kakor gnil zob na rebri med slivami.

Kot otrok je Klemen poznal Zavrte; ali z leti so se v spominu poizgubili in ni se prav mogel domisliti gospodarjev. Zato se je oziral in primerjal in posegal v prejšnja leta.

Ko je došel tisto kopo, je zaklical gori proti njivi, kje je Prelesnikovo.

Konji so obstali, in kmet je stopil do konca njive.

»Kaj bi rad?« Kmet je tikal vsakega.

»Jernej iz Stranj je tam. Govoril bi z njim!«

In ko se je kmet spustil doli do pota, je dejal, da je on sam Prelesnik ali da Jerneja najbrž ni v Zavrteh; moral bi ga videti z njive.

Klemen se je presenečen zagledal v Ančkinega moža, kakršen je stal pred njim: brez klobuka, zmršene, že sivkaste lase, brke čez cela usta kot goste grablje, srajco odpeto, da so se videla kosmata prsa. Ves je bil velik, širok, kakor divji. Na pesteh napete žile; če bi udaril ob skalo, bi počile in brizgnila bi vrela kri.

Prelesnik je zakričal, naj fant izpreže in počaka. Nato sta odšla po bližnjici.

»Imaš kaj z Jernejem zaradi lesa?«

»Pri njem sem. Iz Stranj sem.«

»Od kdaj?«

»Klemenov. Iz Rusije sem se vrnil.«

Obstala sta ter se zagledala drug v drugega.

»Aha! Ti si! — Sem slišal nekaj, ja!« Nerodno je stisnil Klemenu desno. »Pojdiva! Videl boš Ančko; dejali so, da si jo včasih rad gledal.«

Tako čisto je spravil Prelesnik to iz sebe, da se mu je Klemen čudil. Vrnil se mu je kar naravnost: »Saj veš, bila so leta za to. Kdo se takrat in tak ne ozira.« Hotel je še povedati, kako se je težko ločil od nje, ko je odhajal. Obšla sta pa že kopo ter se približala čez sadni vrt tisti veliki hiši, ob kateri je tekel zgoraj lesenj zrezljani hodnik; majhna vrezana srca so se vrstila kot očesa na lesu, na polici so se razstavljali cvetlični lončki in zaboječki, polni visečih nagljev. Na stežaj odprta okna so pomežikovala lepemu jutru.

Ta pogled je Klemen za hip obrnil vase ter si zaželel takrat tu ob tem gozdu lastnega doma, lastne zemlje in žene; žene, po kateri hrepeni, ker se mu zdi, da bi mu bila pridna in zvesta, zdravilo. Brez družbe bi živel in brez laži; v domu bi umrl, žena bi —. A katera ga mara takega?

»To je moje!« ga je Prelesnik zbudil iz lepote. »Sezidal sem pred dobrim letom z ameriškim denarjem. Danes se ne ustrašim samega Čenčarja; samó da je on tak po drugih žuljih, jaz pa — no, bo že Ančka povedala.«

Stopila sta v kamenito, hladno vežo. Vrata v levo sobo so bila odprta.

Pri oknu na desni je ob zidu stala ponosno zravnana Ančka, na starinski kredenci ob vratnici je kakor zlomljen slonel Jernej.

Prelesnik je hotel vprašati, kod je prišel Jernej, toda beseda mu ni mogla nikamor. Tudi Klemen je spoznal nekaj nenavadnega. In Prelesnik je stisnil obrvi, da so se mu nabrale v skrb: »Kaj je?«

Stresel je Jerneja. »Kaj je vendar?«

Jernej se je zazrl vanj kakor hudournik, ali odgovoril ni.

Tedaj je trdo stopil Prelesnik. Ženo je stisnil za roko: »Govori ti! Kaj je?«

»Nič! Kaj se zadiraš?«

»Nekaj je! — Kaj si naredila očetu?« Gledal je, da je še Klemen bolelo.

Žena se je še toliko zravnala, da je bila višja od moža: »Vprašaj jih!«

Jernej je šel z desnico čez lase. Dvignil se je, se opogledal ter zajecljaj: »Tebi je naredila, tebi! — Prokleti Čenčar!«

(Dalje prih.)

Na Gorenjskem je lušno.

Kres. Na predvečer kresnega dne, to je 23. junija, gredo otroci v gozd in nabere velike šope praproti. To praprot razsteljejo zvečer po vseh shrambah ter jo puste tako ležati do drugega dne. To je zato, ker pride to noč na praprot počivat sv. Janez Krstnik.

O mraku začno goreti po raznih gričih mogočni kresovi. Ti ognji so skoro slični onim na pustni večer. Razloček je le ta, da so takrat, ko se »žge pust«, navzoči večinoma otroci, dočim se okrog kresnega ognja zelo radi zbirajo vsi odrasli ljudje.

Kresna noč je posebno blagoslovljena v tem oziru, da se za-morejo izkopati bogati zakladi zlata, to pa le, če je dotični, ki koplje, brez greha in v polni milosti božji. Ako ne, mu slaba prede. Zaklad sicer vseeno dvigne, toda za zameno mora zapisati svojo dušo hudobi.

Vero v zakopane zaklade ima naše ljudstvo najbrž vsled tega, ker so naši dedi v francoskih ali pa še preje v turških časih zakopavali svoj denar v zemljo. Danes se nam zdi to precej čudno, toda pomisliti moramo, da tedaj ni bilo na razpolago hranilnic kakor dandanes. Da bi bil spravil denar v hiši, na to ni bilo misliti, kajti sovražnik — to je bil zlasti brezdušni Turek — mu je pokradel in opustošil vse, slednjič pa še zapalil hišo.

Marsikaterega gospodarja so odgnali Turki v sužnost, kjer je umrl nasilne ali pa tudi naravne smrti. In tako je šla skrivnost o zakopanem denarju z njim v grob. Denar pa je mirno počival v zemlji sto, dvesto in še več let. Prostor, v katerem je bil zakopan, je med tem časom že večkrat menjal gospodarja. Pa se je naključilo, da je tedanji posestnik pripravljaj na tistem prostoru kako šupo, kozolec, klet in podobno. Pa je začel kopati in — tresk — zadel je s krampom v zlat in srebrn denar. In ker srečnemu najditelju ni bila zgodovina »zaklada« seveda nič znana, je bil trdno prepričan, da je on ta »zaklad« otel naravnost iz vragovih krempljev.

Pa zakaj — bo vprašal marsikdo — je ljudstvo te zaklade smatralo za več ali manj vragovo lastnino?

Čisto logično. Naš človek pričakuje vse dobro od zgoraj. Gori so nebesa, gori je Bog. Globoko doli pod zemljo pa kraljuje vrag in kar pride od spodaj gori, je prav gotovo kaj z vragom v zvezi. To velja seveda tudi za zakopani denar.

Iz nekaterih takih resničnih izkopnin so se potem spočele mnogotere in raznovrstne bajke, ki so se v bujni fantaziji košatile od ust do ust. Najbolj je oblagodarjena z njimi kresna noč. V zabavo in razvedrilo jih tu nekaj navajam.

Blažonov očka od sv. Katarine — od tedaj gospodari že četrti rod — je živel v vednih denarnih stiskah. Pa se je domislil, da je šel na kresno noč prosit vraga za denar. Zbral je nekaj pogumnih prijateljev in šel z njimi okrog polnoči na neko križpotje. Napravil je z blagoslovljeno palico okrogel ris (6 čevljev v premeru), stopil vanj in začel klicati vraga, da bi mu prinesel en mernik cekinov. Prijatelji pa so stali izven risa in strahoma čakali, kaj bo. Ko je Blažon tretjič zaklical: »Zemlja odpri se, vrag, prikaži se in mi brez zahtevka moje duše daj en mernik cekinov«, tedaj se je razpočila zemlja in hudi duh v podobi smrdečega kozla je bušknil na dan ter se vstopil tik Blažona. Iz gobca mu je molel dolg goreč jezik, ki je segal tako blizu Blažonovih rok, da mu je osmodil nohte. Blažon bi bil rad pobegnil, toda ni mogel napraviti niti koraka. Vsi drugi, ki so stali izven risa, pa so zbežali urnih krač na vse vetrove. Eden je tekel v šentviško župnišče in priklical župnika. Prosil ga je toliko časa, da se je župnik po dolgem obotavljanju odpravil »vraga panat«. Dospevši do usodnega mesta, je našel še vse tako, kakor mu je pripovedoval možakar. Hudoba je stala kakor pribita in s svojim gorečim jezikom pridno palila nohte nesrečnemu Blažonu, ki je bil vsled strahu in groze bolj mrtev nego živ. Denarja ni bilo nikjer videti.

Župnik je brž vzel v roke črne bukve in začel spravljati vraga nazaj v pekel. A pokazalo se je, da je bil župnik še premalo svet mož in hudoba se je njegovim molitvam samo ostudno režala. Nato so poslali v Škofjo Loko po nekega silno pobožnega kapucina, ki je po dolgih ceremonijah dosegel, da se je zemlja zopet odprla in hudobec se je s strašnim tuljenjem vdrl nazaj v pekel. Koliko je imel pobožni kapucin truda s hudobcem, se je jasno videlo iz tega, da so znojne kaplje, ki so oblivale kapucinovo telo, prodrle skozi gosto raševino in zlasti kapuca (kuta) je bila vsa polna potnih kapelj, ki so bile tako debele kakor jagode od velikega rožnega venca.

Tako je bil Blažon zaenkrat rešen hudobnega duha. Da ni šel potem nikoli več vraga klicat, to se umeje.

Tudi v vasi Drulovki pri Kranju so šli nekoč ondotni fantje na kresno noč v ris. Kar naenkrat pa se je pojavila grda, kot žrd debela in kakih sedem metrov dolga kača. Mesto oči je imela dva žareča oglja. Fantje so vsi preplašeni zbežali, toda kača je hitela za njimi. K sreči pa so fantje zavili na bližnje pokopališče. To jih je rešilo. Kača, ki je bila seveda sam satan, je prihitela do ograje, a notri ni mogla, ker je bilo pokopališče blagoslovljeno. Čakala je trdovratno na fante pred ograjo. V tem je udarila ura v zvoniku polnoč in kača se je na mestu vdrla v zemljo.

Stari Markovec iz Cerngroba pri Škofji Loki pa je bil mnenja, da se zamore na kresni večer izkopati zaklad tudi brez sodelovanja hudobnega duha. Zaklad leži navadno v bližini drevesa, v katerega je svoj čas udarila strela. Glavni pogoj je pridno kopanje in strogo molčanje. Niti enega glasu ne sme dati kopalec od sebe.

Markovčevi sosedje pa, ki so nekateri tudi blizu toliko stari kot on sam, vedo povedati, da je Markovec nekoč pod neko staro, od strele razcepljeno hruško izvohal zaklad. Že je prikopal do njega in že se je pest rumenih cekinov zakotalilo pod motiko, kar se naenkrat srečnemu Markovcu pripeti nekaj človeškega. Glas sicer ni prišel iz ust, ali zadoščal je, da je ves denar naenkrat izginil. Vse kopanje je bilo zaman in Markovec je šel potrť domov.

Še lažje pa prideš na kresno noč do bogastva, ako zamoreš dobiti od zelene žabe bedro, tri zrna blagoslovljene soli in dlako od devetih mačk. Ko si s temi rečmi opremljen, pojdi na kresno noč na kak hribček in kmalu boš zagledal zeleno lučico. Hiti proti njej in ko pritečeš do lučice, bo sama od sebe ugasnila. Ti pa takoj začni kopati, kajti pod prostorom, kjer je svetila lučica, se nahaja prav gotovo zaklad.

Ako najdeš praprotno seme in ga na kresno noč nosiš pri sebi, razumeš vse, kar govore živali. Toda kdor umeje živalsko govorico, mora še tisto leto umreti. Zato ni dobro preveč stikati za praprotnim semenom.

Iz tega vidimo, da pri nas kroži o kresni noči precej bajk in vraž. Pa tudi v drugih ozirih nam je ostalo še precej praznoverja, ki se zreali n. pr. v nastopnih, zelo udomačenih izrekih:

1. Če imaš spomladi, ko slišiš prvikrat zakukati kukavico, obilo denarja pri sebi, boš bogat celo leto.

2. Če tuli pes, voha mrtvaški duh. (Mrlič je v bližini).

3. Čuk na strehi, mrlič v hiši.

4. Če pri hiši poje kokoš, izpoje gospodarja. (Gospodar bo kmalu umrl).

5. V petek ne začenjaj z nobenim delom, ker petek je nesrečen dan.

6. Če zjutraj srečaš na cesti preje žensko nego moškega, boš imel tisti dan smolo.

7. Če otrok pri krstu joka, se bo pozneje veliko smejal. (Bo srečen v življenju).

8. Ako umirajoči nikakor ne more umreti, odpri okno, da zamore duša poleteti v nebo.

9. Ako se ti sanja od uši, boš štel denar.

10. Ako sanjaš o kruhu, bo umrl tvoj sorodnik.

11. Ako sanjaš, da ti kdo izdere zob, bo umrl tvoj prijatelj.
12. Ako se ti sanja o kom, da je umrl, bo dotičnik še dolgo živel.
13. Nevesta, ki pred poroko ne joka, bo jokala pozneje.
14. Ženin, ki pred poroko poje, bo po poroki klel.

»Pananje« ali »zagovor«.

Kačo, pa naj si bodi že te ali one vrste, smatra naše ljudstvo za žival, ki se je drži nekaj vražjega. In če koga doleti nesreča, da ga piči kača, tedaj je treba predvsem, da se ta strup izžene iz človeka potom »pananja« ali »zagovora«.

Človeka, ki zna »panati«, seveda ne najdemo za vsakim plotom. Za ta delikatni posel je treba posebno bistrumne glavice.

V Šmartnem pod Šmarno goro je neko staro ženico pičil gad v palec desne noge. Noga je začela otekati in ženici je postajalo slabo. Sosedje so stopili skupaj in kmalu je bilo sklenjeno, da se mora nemudoma poiskati »zagovornik«, ki bo »panal« kačji strup.

Splošno mnenje je bilo, da je za ta posel najboljši in najbolj učen stari Fajfar iz Vodice, ki je v svoji mladosti veliko hodil po svetu, se marsikaj naučil in baje panal veliko kač. Halo brž s koleseljem ponj!

Minula je dobra ura, ko je priropotal koleselj z zagovornikom. Ženici je med tem postajalo vedno slabejše in sklenila je roki kakor k molitvi, ko je zagledala svojega dozdevnega rešitelja.

Zagovornik, možak z dolgimi sivimi brkami in lokavim pogledom, se je kretal s tako samozavestjo, kakor bi bil požrl vso učenost celega sveta. To vedenje je kaj čudno harmoniralo z njegovimi špehastimi hlačami, razcefranim suknjičem in silno umazano srajco. Pregledal je bolnici nogo in rekel:

»Hm, saj sem vedel. To je bil modras in celo tak modras, ki je brej (oplojen). Vsled tega je njegov strup podvojen. Zato se bom moral potruditi. Kar začnimo!«

Nato je položil levico tesno na prsi, z desnico pa je delal nad bolničino glavo velike križe. Med tem početjem je skoro kričal:

»V božjem imenu rečem, da naj se pobere vražji strup iz tebe! Kar je božjega v tebi naj se potrošta, kar pa je hudega, naj zbeži iz tebe do zadnje dlake, ki jo ima hudič na repu. Tisti angel, ki je kačo iz raja zapodil, naj to kačo preseka, in tista Mati Božja, ki je kači glavo strla, naj še enkrat to kačo tako pohodi, da bo ves strup odletel v pekel in se v peklu po tleh poflajštral. Kar je božjega v tebi, naj se potrošta, kar je hudega naj zbeži iz tebe do zadnje dlake, ki jo ima hudič na repu. Amen!«

Na to učeno in originalno »pananje« je ženica seveda morala tako ozdraviti, o tem vsaj so bili prepričani vsi navzoči. In tako je brezdvomno mislil tudi bolničin sin, ki je stresel v zagovornikov žep pest srebrnega denarja.

Vse to se je godilo na dvorišču tik ceste. Slučaj pa je hotel, da je ravno tisti hip, ko je koleselj z zagovornikom odropotal, prišel po cesti gospod, z dolgo črno brado in zlato obrobljenimi očali na nosu. Videč tropo ljudi, je obstal in vprašal, če se je morda pripetila kaka nesreča. Ko so mu kmetje na kratko pojasnili, za kaj gre, so se gospodu strahovito zablistale oči. Pristopil je k bolnici, ki je še vedno sedela na nekem tramu, in zagrmel okoli stoječim:

»Bedaki! Prinesite hitro škaf mrzle vode!« Ta ukaz se je glasil v takem tonu, da pač ni bilo mogoče odreči. Kakor bi trenil, je bila voda na mestu. Gospod je pa med tem vzel iz žepa nožiček, nekoliko prerezal ženici otekli palec in ga v vodi dobro izpral. Potem je razvil iz papirja neko kot sneg belo cunjo, jo raztrgal in obvezal z njo ranjeni palec. Pa kako ti je znal obvezovati, kmetje so kar zijali. Nato je potegnil iz torbice še neko ploščato steklenico, jo odmašil in ponudil ženici:

Le krepko potegnite, to vas bo okrepčalo. Sreča vaša, da je bil to pik kakega malega gada, ki še ne vsebuje tako močnega strupa. Sicer bi bili sedaj že lahko mrtvi. Pojdite v posteljo in kmalu bo bolje.«

Ženica se je poslužila ponudene pijače in pila v debelih požirkih. Gospod pa je nato spravil steklenico, se obrnil po navzočih in z besedami: »Pamet, pamet, ljubi moji«, je zopet nadaljeval svojo pot.

Med začudenimi kmeti je bil edini Kajževčev pastir, ki je hudega gospoda vsaj nekoliko poznal. Pravil je, da hodi večkrat v repenjski gradič, med potoma pa ruje po travnikih razne vrste rož in druga zelišča. Po njegovem mnenju mora to »en dohtar biti, ki se na bolezni zastopi.«

Ženica je res ozdravela. Toda kmetje so bili trdno prepričani, da jo je ozdravil »zagovornik« iz Vodice. »Kaj bo tisti dohtar«, so modrovali, »njemu je bilo pač lahko tisto delo, ko je bil že preje ves strup panan!«

Pananje pa se tudi drugod dobro obnese, ne le pri kačjih strupih. Ako je pri živini nesreča, ako pobije toča, če žito slabo obrodi, če imajo krave premalo mleka, za vse take nesreče in neprilike se dostikrat ne išče vzrok naravnim potom. To je povzročil vrag, ali pa

posebno zloben človek, ki je z vragom v zvezi. Vse te nesreče se dajo panati, ako se najde človek, ki ima zadostno moč nad hudim duhom.

Posebna moč za pananje se pripisuje tudi duhovnikom. V Žirovnici je živel star župnik, ki je nekoč tožil svojemu prijatelju, da v času nevihte on niti skozi okno ne sme pogledati. »Kakor hitro«, je pripovedoval, »pokukam skozi okno, pa me že vidi eden ali drugi župljan in takoj završi med njimi: »Glej župnika, ravno sedaj pana točo!«

(Dalje prih.)

Stanko Tomšič:

Obnašajmo se dostojno!

Slučaj je nanese, da sem pred mesecem dni prisostvoval javni dražbi košnje velikega travnika. Kje je bilo to, ne bom povedal, ker nočem, da bi kdo mislil, da so v tistem kraju vsi ljudje taki. Tudi nočem napisati teh vrstic samo za ljudi v tistem kraju, temveč za vse one, ki še ne vedo, kaj se spodobi in kaj se ne spodobi, pa naj žive na Dolenjskem ali Gorenjskem ali na Štajerskem. Saj dobro vemo, da naletimo na take ljudi skoro povsod, kamorkoli pridemo v naši ožji domovini, seveda tu v manjšem, tam zopet v večjem številu.

Javna dražba košnje, ki mi je dala povod, da to pišem, je bila taka, kakor so pač vse dražbe na kmetih. Ob določeni uri so se zbrali na licu mesta lastnik, izklicevalec in ljudje, ki so se udeležili dražbe kot kupci. Ko je lastnik pojasnil pogoje, pod katerimi se košnja oddaja, je izklicevalec povedal vzklicno ceno prvega dela travnika. Takoj zavpije eden izmed kupcev: »šeststo dam, če hočete, če ne, pa požrite travo sami!« In podobnih besed sem slišal v 1 uri še mnogo, mnogo. Niso lete take besede le na lastnika travnika, obdelovali so se na tak način tudi kupci med seboj. Dasi nisem bil sam prav nič prizadet, so me te nespodobnosti hudo bolele. Videl sem zopet, kako majhna je srčna izobrazba velikega števila naših ljudi. Zato pišem o tem slučaju podrobneje.

Značilno za človeka, ki je izustil gorenje besede, je to, da je gnal baš on cene najbolj visoko. Iz tega se da sklepati, da mu cena ni bila tako zelo previsoka, kakor je kazal s svojimi besedami, temveč nasprotno, bila mu je še prenizka, ker jo je pozneje prav pridno gnal kvišku. Opazoval sem zato tega možaka natančneje in videl, da se mu zdi še silno imenitno, če pove kakšno neotesanost in da je vse njegovo govorjenje pravzaprav samo zbirka psovk in grdih, ostudnih besed, kakršnih se olikan človek ne poslužuje niti tedaj, če je sam

in ne celo v družbi. S svojim grdim vedenjem in govorjenjem je prekašal ta mož vse navzročje. Tega se je zavedal in — mesto da bi se sramoval — je bil na to še ponosen. A tudi večina ostalih navzočih, četudi ga ni v nespodobnostih dosegala, se je njegovim besedam zadovoljno smejala in s tem dokazovala, da se z njim strinja in ni mnogo boljša od njega samega. Le malo je bilo takih, katerim se je poznalo, da jim je to nesramno obnašanje zoprno.

Tedaj sem se nehote vprašal, kam to vede. Kakšni bodo otroci, ki žive med takimi ljudmi? Ali ne bodo še stokrat slabši, nagnjeni ne samo k grdemu vedenju, temveč tudi k drugim slabim lastnostim, kakor n. pr. pijančevanju in delamrznosti, iz katerih se prej ali slej rodi tatvina, poneverbe in še hujši zločini? Pa se hudujemo, če govorijo tujci o nas zasmehljivo in poniževalno, če nas imajo za neizobražene divjake, se jezimo, ko vidimo, da nas tu ali tam zapostavljajo itd. Le vprašajmo se, kdo je temu v prvi vrsti kriv! Videli bomo, da smo sami krivi. Obnašajmo se dostojno, kakor se ljudem spodobi, pa bodo vsi občevali z nami tako, kakor želimo. Danes ne vpraša svet samo kaj si, ali krojač ali pastir, ampak predvsem: kakšen si, ali pošten, trezen, dostojen!

Težaven je boj proti grdemu, nedostojnemu vedenju, če je to že globoko vkoreninjeno. Treba bi bilo začeti že pri majhnem otroku in mu vedno in povsod z besedo in dobrim vzgledom vcepljati čut lepega obnašanja. Toda kako preprečiti stik med takimi otroci in starejšimi, ki nam bodo s slabim vzgledom kvarili in podirali, kar bomo s trudom dosegli? Popolnoma preprečili tega ne bomo, ker se ne da. Vendar vsaj to lahko dosežemo, da se otroci ogibajo takih ljudi. In to je že lep korak naprej. Na drugi strani bi se pa dalo tudi starejše, zakrknjene nepoboljšljivce marsičesa odnavaditi. Skušajte samo izogibati se vsake družbe s človekom grdega vedenja. Povejte mu odločno, da ga nočete v svojo družbo, če se ne bo dostojnejše obnašal. Nekaj časa se vam bo posmehoval, toda ko bo videl, da gre za res, da ste vsi ostali složni v tem, da več ne občujete z njim, če se ne obnaša, kakor se spodobi, bo postal pametnejši in zmernejši.

Če ga pa tudi to ne bi uklonilo, potem pa itak s takim človekom ne morete kaj prida izgubiti. Res je, kar pravi narodni pregovor: Stara navada je železna srajca. Toda tudi železo se da kovati in prekovati! Nikdar pa ne smemo pozabiti, da lepa beseda lepo mesto najde.

Napovejmo boj grdemu obnašanju, ki nas postavlja v skupno vrsto z nekulturnimi divjaki! Bodimo spodobni ljudje!

Latinski izrek pravi: Časi se spreminjajo in mi z njimi. Resničnost teh besed spoznamo že v toku svojega življenja, tembolj v dobi dveh ali treh rodov. Vzemimo za primer, da bi se vrnil na svet ljudje, ki so živeli pred 100 leti; ti bi skoro ne spoznali niti svojih rojstnih streh, kaj šele načina današnjega življenja, ki se da primerjati z nekdanjim kakor noč z dnevom. Pomislimo samo na izume v tehniki, ki je v zadnjih 100 letih — da tako rečem — postavila svet na glavo, pa si predstavljajmo svojega pradedu ali svojo prababico, kakšen obraz neki bi ta dva človeka napravila, če bi se ju danes kar naenkrat zopet obudilo k življenju. Navajena navadnega voza s konji kot najhitrejšega prometnega sredstva bi videla pred seboj ali bi se celo sama vozila z železno pošastjo, ki bruha iz sebe oblake dima in isker ter drvi z velikansko hitrostjo po železni cesti in jih v dobri uri pripelje v Ljubljano, kamor so prej s čilimi konjičji rabili po 4 ali 5 in še več ur. In tu zopet nekaj sličnega: na žico je z žico privezan velik voz, ki pa nič ne bruha dima in isker iz sebe, pa vendar sam teče po železnih tračnicah, položenih po ljubljanskih ulicah. Pa še vse to ni nič: Tam preko drvi voz, ki ni nikamor privezan, pa tudi tračnice nima po tleh, gre pa kot sam peklenšček. Da bo zmešnjava popolna, se ljubi dedek ozre malo proti nebu in glej spaka: velikanski ptič kroži nad njegovo glavo in v njem sedijo — poslušajte ljudje božji — pravi krščeni ljudje! Kdo bi si upal pred 100 leti samo misliti, da bodo pošteni ljudje letali po zraku kakor golobi! To je še vse drugače, kakor pa čarovnice z meflami! In prav nič čudnega ne bi bilo, če bi ljubi dedek od samega presenečenja in strahu kar na mestu umrl! Še predno bi pa umrl, bi si gotovo stavil vprašanje, kakšni morajo biti ljudje, ki v tako spremenjenih razmerah živijo? In prav bi imel, ker tudi ljudje so morali prilagoditi način svojega življenja novim časom, novim razmeram.

Baš tako pa bi bila razočarana moja predraga babica, če bi videla današnja dekleta. Nove razmere so pač zahtevale od njih marsikaj, kar pred 100 leti še ni bilo v navadi. Kot izkušena ženica bi pa kmalu pretuhtala, ali je bilo vse to potrebno ali ne in kakšen hasek je vse to prineslo. Nič bi se ne bala, če bi morala pred njo zagovarjati vse te novotarije, v zadrego bi me spravila le v enem vprašanju: zakaj se neki naša dekleta sramujejo poštenega dela? Ali tudi to zahteva novi čas?

Predvsem bi ji morala pojasniti, da niso vsa dekleta takšna, potem pa ji priznati, da je to res zla posledica novih, dasi popolnoma

nepotrebnih in napačnih nazorov, ki so se uveljavili v našem ženskem svetu.

Ponovno smo že ugotovili, da potrebuje tudi naše kmetško dekle več izobrazbe, kakor ji pa nudi ljudska šola. Ugotovili smo tudi, da je le malo naših deklet, ki so tako srečna, da jim je omogočeno obiskovati kakšno gospodinjsko ali slično višjo šolo. Toda baš te srečne gojenke se le prečesto navzamejo nazora, da je ročno delo, pa naj si bo v kuhinji, na vrtu ali kjerkoli v gospodinjstvu, za take »šolane gospodične« sramotno. Sram jih je pomagati materi pri domačem delu, saj one niso deklet, one so »gospodične«. In taki »gospodični« se spodobijo čitati knjige, igrati glasovir, pisati kje v kakšni pisarni in kvečjemu se ukvarjati z ročnim delom, vezenjem ali sličnim, ne pa delati v gospodinjstvu ali celo na polju!

To napačno naziranje vidimo tudi pri onih dekletih, ki so se odločile, da si izberejo poseben življenjski poklic. Skoro nobeni ne pade v glavo, da bi se strokovno izobrazila v specialni gospodinjski stroki, recimo za primer v — kokošjereji. Zakaj se nobena ne more za kaj takega odločiti? Zopet stara pesem: Ker smatra opravljanje kokoši, pa četudi bi ji enkrat pozneje ne bilo treba sami vršiti tega dela, za poniževalno. Vsaka hoče biti gospodična in gospa, ne pa kmetica! Pa če tudi mora kot »gospa« čestokrat stradati, samo da je »gospa«!

A ne samo pri dekletih, ki obiskujejo kakšno višjo šolo, celo pri onih revnih, ki so odšle v mesto, da si kot služkinje služijo svoj vsakdanji kruh, opazujemo, da se o priliki obiska rodne hiše nosijo nekam visoko, nič jim ni doma po godu, vse je umazano, kmečko!

Ali se bo sedaj še kdo čudil, da na deželi primanjkuje delavnih moči, v mestu pa ne vedó kam z njimi? Le pogledjte v razne posredovalnice za službe! Kar v vrstah, kakor med svetovno vojno na sladkor, stojijo te revice in čakajo, da bi se jih kdo usmilil in jih vzel v službo vsaj za hrano in stanovanje, da bi jim ne bilo treba stradati. Ampak na deželo, na kmete, tega pa ne! Ker pa službe le noče biti, se tako deklet spozabi, krene na slaba pota, pada vedno globlje in konča navadno v bolnici, v hiralnici ali celo v kaznilnici.

Kolikokrat slišimo potem pesem o krivični usodi. Morda je res malo usode zraven, toda brezdvomno je k temu pripomoglo pogrešeno naziranje o delu, ki ga je imelo deklet samo: Rajši opustiti pošteno delo in kreniti na slaba pota, kakor se oprijeti kmečkega dela! Samo da je »gospodična«, pa četudi v kaznilnici!

Naj služijo te vrstice za enkrat našim dekletom kot gradivo za razmišljanje. Morda se bo katera izmed njih ojunačila in povedala svoje mnenje. Želela bi to.

Zračni poleti preko Oceana.

Že med svetovno vojno, zlasti pa po svetovni vojni se je začelo zrakoplovstvo s takim razmahom razvijati in napredovati, da skoro ni dneva, ko ne bi čitali o drznih poletih raznih letalcev in vedno novih rekordih. Pa ne samo po doseženih številčnih uspehih bodisi v hitrosti bodisi v dolgosti poleta ali doseženi višini, temveč tudi z ozirom na skoro popolno varnost zračnega prometa, lahko sklepamo, da je današnje zrakoplovstvo na visoki stopinji dovršenosti. Dokazano je, da se že danes mnogo bolj varno vozimo po zraku kakor n. pr. po železnici in to še neprimerno hitreje. Seveda je taka vožnja za enkrat še zelo draga in si jo morejo privoščiti le zelo imoviti ljudje; brezdvomno pa ni več daleč čas, ko se bomo vozili po zraku tako, kakor se danes vozimo po železnici ali z avtomobili.

Lansko leto je vzbudil ogromno zanimanje polet Norvežana Amundsena, ki si je postavil za cilj severni tečaj naše zemlje, ki je bil do lani cilj že mnogim ekspedicijam, ki so se pa vse ponesrečile. Tudi Amundsen sam je že prej poskušal to izvršiti, toda brez uspeha. Tokrat je srečno preletel severni tečaj, toda že ne več kot prvi, ker mu je tik pred nosom odnesel prvenstvo Američan Byrd, kateremu se je par dni pred Amundsenom tudi posrečilo z letalom doseči naj-severnejšo točko naše zemlje.

Nič manjšo pozornost celega sveta niso vzbudile letos priprave raznih francoskih in ameriških letalcev za neprekinjen polet preko Oceana, iz Evrope v Ameriko oziroma nasprotno. Dasi je bil svet o teh pripravah poučen, vendar nas je nenadna vest, da sta dne 8. maja t. l. odplula francoska letalca Nungesser in Colli z letalom iz Pariza v Ameriko, iznenadilo. Z nepopisno nervoznostjo je svet pričakoval poročil o poletu. Že so prispele vesti, da sta neustrašna letalca dosegla Ameriko, kar se je pa kmalu izkazalo za neresnično: Amerika ju je zaman pričakovala. Z grozo so ljudje spoznavali, da se je morala letalcema zgoditi nesreča. Številna letala in ladje so preiskala morje in okolico, koder sta imela letalca načrtano pot, vse brez uspeha. Še danes je popolnoma nepojasnjena njuna usoda.

Toda ta neuspeh ni oplašil ostalih letalcev, ki so si izbrali preoceanski polet za svoj cilj. Že 12 dni po startu francoskih letalcev je svet zaznal, da se je 20. maja ob 12. uri 50 minut dvignil s svojim letalom na newyorškem letališču v Ameriki letalec Lindbergh in odletel proti Parizu. Tokrat se je polet posrečil: Po 33 urah in neprekinjenem poletu je pristal Lindbergh na letališču v Bourgetu pri Parizu. Letel je z majhnim enokrovnikom, v katerem se je nahajal sam brez spremljevalca. Sprejem v Parizu je bil velikanski. Še večja

radost pa je zavladata v letalčevi domovini Ameriki. Lindbergh je po rodu Šved, star je šele 25 let, njegovo letalo ima 12.80 m razpetine in tehta popolnoma opremljeno okroglo 1300 kg. Proga, ki jo je preletel, znaša 5836 km.

Ni se še polegel vihar navdušenja, ki je nastal ob Lindberghovem uspešnem poletu, ko je že zopet zakrožila po širnem svetu vest, da sta se 4. junija zjutraj v Newyorku dvignila z letalom »Miss Columbia« letalca Chamberlin in Levine in si vzela za cilj glavno mesto Nemčije Berlin. Po 43 urnem poletu, ko sta imela letalca Ocean že davno za seboj, jima je zmanjkalo bencina in morala sta se spustiti v bližini Eislebena v Nemčiji na tla. Tu so jima znova napolnili stroj z bencinom, nakar sta nadaljevala svoj polet v smeri proti Berlinu. Pojavil pa se je defekt, ki ju je prisilil, da sta po enournem poletu znova pristala v močvirnatem ozemlju zapadno od Kottbusa. Pri pristanku se jima je zlomil propeler, s čimer se je polet končal.

Tako Lindbergh kakor Chamberlin in Levine so preleteli Ocean. Kar se hitrosti tiče, zavzema prvo mesto še vedno Lindbergh, ki je letel z znatno večjo brzino. Chamberlin in Levine pa sta preletela daljšo progo, dasi v počasnejšem tempu. Tudi nagibi, ki so letalce vodili k izvršenim činom, so različni. Medtem ko je hotel Lindbergh preleteti Ocean, da s tem koristi zrakoplovstvu kot takemu, ne glede na osebni dobiček, je poletela »Miss Columbia« z mnogo manj plemenitim ciljem: več ali manj iz dobičkaželjnosti. Ne more se sicer to trditi toliko o Chamberlinu samem, gotovo pa o njegovem spremljevalcu Levine-ju, ki je polet financiral.

Komaj se je Lindbergh povrnil v Ameriko in komaj sta se Chamberlin in Levine dobro prespala v Evropi, že poročajo listi, da je pripravljen za polet preko Oceana četrti letalec Byrd, o katerem smo omenili, da je prvi preletel severni tečaj. Njegov namen je brezdvomno prekositi Lindbergha in Chamberlina, v čem — danes še nihče z gotovostjo ne ve. Mogoče se bo z istim letalom vračal po isti poti tudi iz Evrope v Ameriko in bil tako prvi, ki bi v tej smeri preletel Ocean, seveda le v slučaju, če ga že nista preletela pogrešana francoska letalca Nungesser in Colli.

Iz vsega razvidimo, da ni več daleč čas, ko bo tudi med Evropo in Ameriko vspostavljen redni zračni promet. Potnikom ne bo treba potovati z ladjo po 5—7 dni, kolikor potrebujejo sedaj veliki preoceanski brzoparniki; vstopili bodo danes zjutraj v letalo in drugi dan zvečer večerjali v Ameriki.

Lahko trdimo, da dosega tehnika v zadnjih letih najlepše uspehe baš na polju zrakoplovstva. Morda se bo celo naše stoletje imenovalo stoletje zrakoplovstva. Morda.

Po gozdu in polju.

(Nadaljevanje.)

Stanko: Kaj so to tahine, oče, ki naj pomagajo gospodu gozdarju?

Gozdar Podlogar: To so nekakšne muhe goseničarke, ki polagajo svoja jajca v gosenice smrekovega prelea. Njihove ličinke izjedajo potem gosenice kar žive. Saj jih ne manjka tukaj; tudi najezdniki so že pridno na delu; največ pa upam, da jih bo uničila bolezen, neka gliva, ki se jih je lotila in se zelo širi vsled mrzlega mokrega vremena prejšnjega tedna. Dobro pogledjte one-le docela objedene vršičke! Ali ne vidite nekih betičastih kep? Gosenice, ki jih je napadla bolezen, se sprimejo na vršičkih v cele kepe. Ako ta bolezen ne poneha, bo glavna nevarnost kmalu pri kraju.

Branko: To drevo ste pa že posekali? Gotovo ga niste mogli več rešiti?

Gozdar Podlogar: Nismo ga radi tega. Saj veste, da je nesreča zmerom na kupu. Komaj smo začeli upati, da se srečno iznebimo smrekovega prelea, že se je jel kazati še bolj zavrtni škodljivec smrekov lubadar ali pisár,³¹ naseli se namreč najraje tam, kjer je že poprej uničeval prelec. Zelo rad odlaga svoja jajca v ravnokar posekano drevje, kjer ličinkam ne more škoditi obtok sokov. Taka debela jim nastavljamo lahko kot past, da jih nanje lovimo. Lubadar se naseli trumoma v njihovem lubju, ki ga potem s hrošči in zalego vred sežgemo.

Janko: Pisár je torej ta hrošč? Kako smešno ime!

Dr. Erjavec: Dal mu ga je že stari mojster Linne, veliki švedski prirodopisec, ki si je izmislil marsikatero šegavo. Sicer pa ime ni niti tako napačno. Kajti sledovi, ki jih zapuščajo hrošč in njegove ličinke na lubju, lahko primerjamo z raznimi zagonetnimi pismenkami. Kajne, gospod gozdar, pokazali bodete dečkom, kako in kaj?

Branko: O lubadarju smo se učili že v šoli. Ali niso to zalubniki, ki vrtajo rove pod drevesno skorjo in ležejo vanje svoja jajčeca? Izglele ličinke izjedajo nato nežno staniče med lesom in skorjo v vse smeri. Tako nastanejo čudne, užganim pismenim znakom slične izdolbine, ki jih ugledamo, če odstranimo skorjo.

Gozdar Podlogar: To vam rečem, gospod doktor, vašemu najstarejšemu bi že ne mogel mnogo več povedati; vse že zna iz

³¹ Tomicus typographus.

knjig, cel profesor je! — No, tukaj vidite obilo neznatnih luknjic obdanih s črvojedino. Pri teh luknjicah so se mali hrošči uvtali v skorjo. Da se hrošči lahko lotijo debela od vseh strani, sem ga podložil z nekaj kamni; zato se naselijo tudi na spodnji strani. Čakajte, odluščil bom košček luba. — Kajne, lepa je ta? Zdaj imamo, kar smo hoteli.

Stanko: Pravzaprav vidim samo črvojedino. O ne, nekaj hroščevih ličink tiči tudi v nji. Do malega vse je tako kakor takrat, ko smo ogledovali borovega rilčkarja v našem gozdu.

Dr. Erjavec: Popolnoma vendar ne, Stanko. Ličinke borovega rilčkarja so izjedle globoke podolžne rove v les borovih korenin. Tu pa je les tako rekoč nedotaknjen in rovi na notranji strani lubja po vsem drugačni. Očedimo ta košček, da boste bolje videli, kako in kaj. — Tako! Skozi luknjice, ki smo jih ogledovali prej, se je uvtala lubadarjeva samica in izdolbla te precej globoke, ravne in dolge brazde, ki jih vidite tu. Medpotoma polaga na obe strani svoja jajčeca v majhne izdolbine, ki jih sama izje. Izleze ličinke krenejo iz teh izdolbin takoj na levo in desno od glavnega rova, dolbejo stranske rove in se hranijo z nežnim staničjem, ki se nahaja med skorjo in lesom. Stranski rovi stoje torej precej pravokotno na obe strani glavnega rova. Sprva so zelo ozki; toda pozneje se razširijo, ker ličinke vedno bolj doraščajo. Slednjič se zabubijo na najširšem koncu, v zibelki. Čez nekaj tednov prevrtajo razviti hrošči lub, zapuste svojo zibelko, ki jim je bila ječa, in odlete skozi luknjice na prosto. Takih luknjic je videti potem vse polno na lubu, kakor bi kdo streljal vanj z drobnimi svinčeniimi zrnji.

Gozdar Podlogar: Da; seveda držati ne smemo križem rok in pustiti, da bi vsa ta družčina odletela, sicer se ponovi vse od kraja; takoj nam začno delati zopet glavne rove in odlagati v njih svoja jajca. Vidite, te-le ličinke so si že naredile zibelke in se hočejo zabubiti. Zadnji čas je, da odstranimo lubje in vržemo z zalego vred v ogenj. V kratkem bomo olupili vsa ta debela, ki smo jih kot pasti nastavili lubadarjem. Zakurili bomo velik kres.

Dr. Erjavec: Ali vidim prav, gospod gozdar? Zdi se mi, da teh-le rogov smrekov lubadar ni napravil. Poleg njega je še drug zalubnik na delu.

Gozdar Podlogar: Prav, prav vidite. S pomočnikom sva že govorila o tem. Te zvezdaste hodnike je udolbel najbrž takozvani bakrorezec³², ki se rad druží z lubadarjem.

³² *Tomicus chalcographus*.

stranskih rovov, kako globoko se uvrtaajo v belino ter še mnogo drugih razlik. Nekateri lubadarji se zarijejo tako globoko v les, da ga pokvarijo popolnoma.

Stanko: Toda ti tukaj menda niso preveč škodljivi, ker tiče samo za drevesnim lubjem?

Dr. Erjavec: O, zdi se mi, da si na vse pozabil, kar smo govorili lansko poletje doma v vrtu o zgradbi debla. Drevo potrebuje najbolj ravno plasti tik pod skorjo, kajti po njih se pretakajo življenski sokovi. Smrekov lubadar je povzročil že dostikrat strahovita opustošenja; na Češkem so morali okrog 1870. leta posekati najmanj tri do štiri milijone kubičnih metrov zamorjenega lesa.

Branko: Sedaj razumem, zakaj se gozdarji tako silno trudijo, da zatro to strašno nadlogo. — In razen tega ima v gozdu vsaka drevesna vrsta še svojega posebnega škodljivca?

Gozdar Podlogar: Kajpada, mladi gospod; večina še po več različnih, ki jih moramo vsakega zase zatirati. Samo pomislite, koliko skrbi in truda je bilo treba, predno so, n. pr. te stare smreke zrastle tako visoko in mogočno. Razumeli bode, da me boli srce, ko moram gledati, kako uničuje ta mrčes moj trud.

Stanko: Rad vam verjamem, gospod gozdar. Toda jaz sem si vedno mislil, da rastejo drevesa v gozdu kar sama in je treba le počakati, da so za sečnjo godna.

Gozdar Podlogar: Pred sto leti so mislili tudi gozdarji še tako. Tedaj je bil gozdar pravzaprav samo lovec, njegovo glavno opravilo je bil lov. Gozd je rasel, kakor ga je bila volja; sekali so iz njega lesa in drv, kolikor so potrebovali. Šele pozneje so spoznali, da od takega gospodarstva ni dobička.

Stanko: Kljub temu si težko predstavljam, kako bi se moglo boljše gospodariti.

Gozdar Podlogar: Najprvo si moramo biti svesti, da imata gozdarstvo in poljedelstvo zelo mnogo skupnega. Tukaj kakor tam obdelujemo zemljo, ki jo posadimo ali posejemo, da nam obrodi. Največ razlike je še v tem, da pospravi poljedelec že prvo leto sadove svoje grude in svojega truda, gozdar pa potrpežljivo čaka mnogo desetletij. Sicer pa, kakor ne sme kmet prepustiti svojega polja zgolj slučajju in držati križem rok, kaj se bo zasejalo samo, tako ne sme zanemariti gozdar svojega gozda. Gotovo ste že čuli kdaj, kako skrbno mora prevdariti poljedelec dobroto svoje zemlje, podnebje in tržno ceno raznih pridelkov, ako hoče izrabiti svoje polje kolikor mogoče dobičkanosno. Slično moramo vpoštevati tudi mi prav mnogo stvari, da izberemo tiste drevesne vrste, ki obetajo v našem obratu največ dobička.

(Dalje.)

Organizacijski vestnik.

Poziv. Na podlagi sklepa Glavnega odbora sklicujem redni letni občni zbor Zveze društev kmetiskih fantov in deklet, na nedeljo, dne 26. junija 1927 ob 10. uri dopoldne v Ljubljano, v prostore restavracije »pri Levu« na Gosposvetski cesti.

Dnevni red: 1. Otvoritev. 2. Verificiranje delegatov. 3. Poročilo predsednika. 4. Poročilo tajnikov. 5. Poročilo blagajnika. 6. Poročila delegatov. 7. Volitev novega odbora. 8. Volitev novega nadzorstva. 9. Morebitni predlogi. 10. Slučajnosti.

Vsako društvo kmečkih fantov in deklet je dolžno poslati na zvezin občni zbor svoje delegate, katerim naj izstavi pismena pooblastila.

V Ljubljani, dne 26. maja 1927.

Predsednik.

K našemu občnemu zboru. V nedeljo, dne 26. junija se vrši v Ljubljani občni zbor Zveze društev kmetiskih fantov in deklet. Na ta občni zbor morajo poslati vsa društva svoje delegate. Vsekakor pa želimo, da se občnega zbora udeležijo tudi ostali člani društev v čim največjem številu. Zlasti velja to za člane onih društev, ki niso preveč oddaljena od Ljubljane. — V najtežjih časih, ki jih preživlja naš kmetški pokret v naši državi, je pozvana mladina, da dvigne zeleni prapor kvišku in ga ponese do cilja. Kako bo to storila, o tem bomo razpravljali na občnem zboru. Zato udeležite se ga polnoštevilno!

Udeleženci občnega zbora Zveze društev kmetiskih fantov in deklet bodo imeli dne 26. junija priložnost, da se udeležijo tudi velikega letalskega mitinga, ki ga priredi Aeroklub v Ljubljani na vojaškem vežbališču pri Mariji Devici v Polju. Prireditel bo zelo poučna in zanimiva baš v sedanjih dneh, ko čitamo o velikanskih uspehih v zrakoplovstvu. Prireditel bo nudila udeležencem vpogled v stanje našega zrakoplovstva. Poleg mnogih akrobatskih izvajanj in vojaških vežb v zraku, videli bomo tudi skok iz zrakoplova s padcbranom. Fantje in dekleta, pridite 26. junija v Ljubljano!

Vsak član društva kmetiskih fantov in deklet mora nositi društven znak — štiriperesno deteljico. Naroča se pri Zvezi društev kmetiskih fantov in deklet v Ljubljani in stane komad Din 5.—

»Gruda« je naše glasilo. Žalibog se tega malo zavedamo. Pač bi vsi hoteli, da nam nudi vse, kar si kdo misli, da bi bilo dobro, zelo malo pa je onih, ki se zavedajo, da je kakovost lista odvisna od števila plačljivih naročnikov. Dolžnost vsakega pristaša prave kmetške misli je, da pridobi vsaj enega novega naročnika. — Na delo!

Razno.

Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani. O tej naši edini književni zadrugi smo v našem listu že svoječasno poročali obširnejše. Žalibog, da se naše kmetško ljudstvo še vedno ne zaveda, kako velikanske važnosti za napredek človeštva je baš prosveta in z njo vred njen glavni pripomoček: dobra knjiga. Kamorkoli pride človek med ljudi na deželi, povsod sliši tožbe, da se kmetu najslabše godi. Le redkokdaj pa se človeku posreči prepričati našega kmeta, da je prav pogostokrat temu sam kriv, ker si ne zna pomagati, kakor si to znajo drugi stanovi. V višje šole naš kmet navadno ne more poslati otrok, ker nima za to niti prilike niti potrebnih sredstev, v ljudski šoli se navadi otrok mnogo premalo, drugega pouka pa ni. Vsem tem je dobra knjiga edini učitelj v poznejšem življenju. To

so imeli pred očmi možje, ko so ustanovili Kmetijsko tiskovno zadrugo. Ti možje pa so tudi vedeli, da živi naš kmet v težkih časih in da le s težavo kupi še tako potrebno knjigo zlasti pri današnjih visokih knjižnih cenah. Zato so sklenili izdajati redno »Kmetijsko Matico«, obstoječo iz 4 knjig: Velikega koledarja z bogato kmetijsko-strokovno vsebino, dalje dve knjigi kmetijsko-strokovne in poučne vsebine in pa po eno povest; vse te štiri knjige, tiskane na lepem in trpežnem papirju, za nizko ceno Din 30.—. Kmetje, ki žrtvujejo za svojo gospodarsko izobrazbo na leto teh 30 dinarjev, bodo imeli v nekaj letih že lepo zbirko strokovnih knjig, iz katerih se ne bodo učili oni sami, temveč predvsem tudi njihovi otroci. Zato naj ne bo slovenskega kmeta, ki bi ne bil naročnik »Kmetijske Matic«! Vsa pojasnila daje Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, Poljanski nasip 8.

Mlekarske zadruge se zadnja leta po Sloveniji, posebno v ljubljanski oblasti zelo pridno ustanavljajo. V početku so se pečale v prvi vrsti z izvozom svežega mleka, ki ga je mnogo šlo v Avstrijo. Izvoz mleka pa je prenehal in to v prvi vrsti radi tega, ker se v Avstriji silno trudijo pomnožiti stanje živine tako, da bi se čim najbolj osvobodili od uvoza živine, mesa in mleka. Avstrija je v teh kratkih povojnih letih dosegla v tem pogledu sijajne uspehe, seveda na našo škodo. Posledica je bila, da smo se v Jugoslaviji, a posebno v Sloveniji morali vreči na predelovanje mleka v surovo maslo (puter) in v sir. Naše maslo je že izvrstne kakovosti, posebno ono, ki se izdeluje v združnih mlekarnah, med tem ko sir še ni najbolj. Največ se izdeluje pri nas ementalški to je švicarski sir in sicer na isti način, kakor ga izdelujejo v Švici. Bili so v naših sirarnah že strokovnjaki iz Švice, da nas točno pouče v izdelovanju švicarskega sira, a tudi naše ljudi smo že pošiljali v Švico, da se tam nauče, kako je treba s to robo ravnati, da bi se doseglo čim najboljše blago, toda tako dobrega blaga, kakor ga pridelujejo Švicarji, še ne moremo postaviti na trg. Kje tiči vzrok? V tem, **ker prodajamo premlad sir, ki ni dovoljno dozorel.** Le pomislimo, da mora v Švici biti ementalški sir star najmanj eno leto, predno ga zadruge ali trgovci smejo spraviti v prodajo, a pri nas v Sloveniji se navadno prodaja sir, ki ima komaj tri mesece starosti! V tem je glavni vzrok, da naš sir še ni tako dobre kakovosti kakor je švicarski. Kako tu pomagati? Kmet oziroma njegova zadruga sira ne more držati celo leto, ker kmet potrebuje takoj denar, posebno v onih krajih, kjer je mlekarstvo njegov glavni vir dohodkov kakor n. pr. ponekod na Gorenjskem, v Bohinju itd. — Njemu treba denar za mleko dati takoj, ker od tega živi in zato mora zadruga, ki lastnega premoženja nima, gledati, da spravi sir čimprej v denar in ga razdeli med one, ki so ji prinesli mleko. Iz tega se vidi, da bi mogle zadruge sir dalje časa držati v svojih kletih le, ako dobe na razpolago cena denarna sredstva. Z izposojili denarnih zavodov ni nič, ker so predraga. — Tu mora pomagati država, tu morajo pomagati oblastni odbori. V Bohinju so že naredili začetek. Ustanovili so Zvezo bohinjskih siraren. Tej zvezi bi se moralo dati na razpolago iz javnih sredstev večjo podporo ali pa večje brezobrestno posojilo, da bi mogla napraviti vzorne zorilne kleti in da bi kmetovalcem sproti plačevala mleko oziroma sir, a sama bi držala blago v svojih zorilnih kletih eno leto ali vsaj tako dolgo, da sir popolnoma dozori in po kakovosti (kvaliteti) postane enak izvirnemu švicarskemu siru. To je edini izhod. — Kmetovalci, ki se pečate z mlekarstvom in sirarstvom, vztrajajte pri zahtevi, da vam država in oblastni odbor gresta pri tem važnem delu na roko. Ne odnehajte, dokler ne dosežete tega, kar bo koristno za Vas in za vse naše narodno gospodarstvo!

Nov državni proračun. Dne 1. aprila je stopil v naši državi v veljavo nov proračun, ki bo veljal do 31. marca 1928. leta. Vse državne potreščine so proračunane za eno leto na 11.477.570.000.— to je: 11 milijard, 477 milijonov in 570 tisoč dinarjev. Napram prejšnjemu proračunskemu letu je približno za eno milijardo dinarjev manjši. Na ministrstvo za kmetijstvo in vode odpada, 268.752.000 ali 268 milijonov 752 tisoč dinarjev. Od te svote gre za vode 66 milijonov dinarjev in ostaneta torej za kmetijstvo le 202 milijona dinarjev, kar ne znaša od celokupnega državnega proračuna niti 2% ali dva odstotka. Ni je države v Evropi, kjer bi bil na kmetijstvo odpadajoči odstotek državnega proračuna tako majhen, kakor v Jugoslaviji. En dokaz več, da se pri nas s kmetijstvom zares postopa le mačehovsko!

Četrta obletnica nasilne smrti voditelja bolgarskega naroda Stambolijskega. 23. junija potečejo 4 leta od onega nesrečnega dneva, ko je nekliko tisoč bolgarskega meščanstva s pomočjo oborožene vojaške sile kronalo svoje protinarodno delo z umorom največjega Bolgara Aleksandra Stambolijskega. Mož, ki je celo vrsto let tvegaj svoje življenje za rešitev svojega naroda, ki se je drznil bolgarskemu kralju Ferdinandu, po rodu Nemcu, v obraz povedati, da je njegova germnofilska politika za bolgarski narod poguba, ki pa ne bo upropastila bolgarskega naroda, ker bo on (kralj) prej plačal to s svojo glavo; ta mož je postal žrtev pokvarjene gospode. Oni, ki se tako radi nazivajo cvet in kvas naroda, so ubili moža, kateri jim je l. 1918 rešil domovino. Na zverinski način so vzeli življenje pravemu voditelju bolgarskega kmetijskega ljudstva in še neštevilnim njegovim sodelavcem, dobro vedoč, da je treba udariti pastirja, če se hoče čredo razkropiti. Ker so bili prešibki in prebolehni, da bi mu mogli škodovati na človeka dostojen način, poslužili so se zločina. Teči je morala kri. Na desettisoče bolgarskih kmetov je dalo življenje še po smrti svojega učitelja, ker so hoteli očitati svoje pravice, ki jim jih je priporil Stambolijski. Še danes vladajo nasilneži ubogi bolgarski narod. Prišel pa bo čas, ko bo kmetijski narod dvignil svoje koščene pesti in zopet napravil v svoji hiši red. Kajti duh velikega Stambolijskega živi v sleherni bolgarski koči, v sleherni bolgarski duši. Zmaga bolgarske kmetijske misli bo najprimernejše maščevanje zločina, ki ga je izvršila bolgarska gospoda. — Slovencem pa naj bo ta obletnica ponovno opozorilo, kam pripelje narod gosposka politika.

Od kedaj pozna svet alkohol? Znano je, da so že stari Grki in Rimljani imeli neke vrste destilacijske aparate, toda pravega alkohola, t. j. to, kar mi danes označujemo z besedo alkohol, najbrže niso poznali. Za časa cesarja Tiberija je uporabljal neki Dioskorid iz Kilibije aparat, ki ga je nazival »ambik«. Z njegovo pomočjo je pripravil destilirana tekoča zdravila. Arabski alkimisti so napravili iz tega »alambik«. Za iznajdbo alkohola pa imajo zasluge srednjeveški alkimisti. Kaj pomeni beseda alkohol, razlagajo na dva načina: od »al« in »kohol«, kar pomeni nekaj redkega, tekočega in pa od »al« in »kali«, kar pomeni žgati. Gotovo pa je, da je alkohol arabskega izvora. Šele Paracelsus in po njemu kemiki 18. stoletja rabijo besedo alkohol za označevanje vinskega špirta in špirta drugih snovi. »Aqua ardens« (goreča voda), »aqua vitae« (voda življenja) itd. so imena za alkohol. Za iznajditelja teh »vod« smatrajo Španca Arnaldo da Villanova. Za njih odkritje je zaslužen tudi Italijan Taddeo Alderotti iz Florence, ki je ustanovil zdravniško šolo salernsko in narekoval prvi recept za izdelovanje akvavitov.

Brezposelnost v sovjetski Rusiji. Na podlagi statističnih podatkov je bilo ugotovljenih v začetku tekočega leta v sovjetski Rusiji 1.271.000 prijavljenih

brezposelnih oseb. Ta številka je za 320.000 večja od one v začetku lanskega leta. Če upoštevamo dejstvo, da je to število samo število priglasičenih nezaposlencev, lahko računamo, da znaša število v resnici brezposelnih v Rusiji približno dva milijona ljudi. Vzrok rastoče brezposelnosti je predvsem velik dotok ljudi iz dežele v mesta, ki znaša letno do 1 milijona. Okroglo 60 odstotkov brezposelnih tvorijo nekvalificirani delavci, 20 odstotkov odpade na uradnike, 10 odstotkov na kvalificirane delavce in 10 odstotkov na ostale poklice. Približno 400.000 brezposelnih uživa državno podporo. V teku gospodarskega leta 1925—26 je bilo izplačanih 45 milijonov rubljev podpor, v tekočem letu 1926—27 se je ta svota zvišala na 64 milijonov. Razen tega so izplačale v tekočem letu razne delavske organizacije svojim brezposelnim članom 9 milijonov rubljev podpor. V državnem proračunu je za to leto dovoljenih za pobiranje brezposelnosti 8.100.000 rubljev, prispevki krajevnih oblasti pa naj ta znesek zaokrožijo na 15 milijonov rubljev.

Velesejmi v naši državi. Od 2.—11. julija se vrši v Ljubljani velesejem, kakor prejšna leta. Zagrebški velesejem bo odprt 28. avgusta in bo trajal do 5. septembra. V jeseni se bo vršila v Ljubljani velika kmetijska razstava. Ob tej priliki se bo proslavila tudi 160letnica Kmetijske družbe za Slovenijo, ki je najstarejša institucija te vrste v naši državi. K slednji se še povrnemo v eni prihodnjih števil.

SEZNAM

v založbi »Kmetijske tiskovne zadruge v Ljubljani« izišlih knjig:

Univ. prof. dr. France Veber: Idejni temelji slovanskega agrarizma. Programatična socialna študija. — Cena broš. Din 45.—, eleg. v platno vezana Din. 60.—.

Minister ČSR dr. Milan Hodža: Agrarizem in Slovanstvo. — Cena Din 2.—.

Dr. Fran Spiller-Muys: Planšarstvo in kmetijstvo na naših planinah. — Cena Din 120.—.

Dr. Fran Spiller-Muys: Planinski in sorodni agrarni zakoni in uredbe. — Cena Din 40.—.

V. Rohrman: Zbirka kmetijskih naukov. I. del (razprodan), II. del. — Cena Din 15.—.

Dohodninski davek. Kako se napoveduje in kako se sestavljajo pritožbe. Spisal davčni strokovnjak. — Cena Din 5.—.

Kuharske bukvice za kmečke žene in dekleta. — Cena Din 5.—.

Ciril Jeglič: Obrazi. — Cena broš. Din 15.—, v polplatno vezani Din 25.—, v platno vezani Din 30.—.

Cvetko Golar: Vdova Rošlinka. — Cena broš. Din 15.—.

Albert Bitzius — dr. Joža Glonar: Črni Pajek. Povst. Cena Din 15.—.

Dr. Metod Dolenc: Zdražbarji. Kmečka povest. — Cena Din 10.—.

France Tovornik: Stara pravda nekdanj. Zgodovinska povest. — Cena Din 5.—.

Pri zadruzi se lahko naročajo tudi vse knjige iz drugih založb.

Naročila sprejema: »Kmetijska tiskovna zadruga« v Ljubljani, Poljanski nasip 8.

Glasiló Zveze društev kmetikih fantov in deklet v Ljubljani. — Izdaja Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, odgovoren Stanko Tomšič. — Tiska Makso Hrovatin v Ljubljani.

Telefon št. 2016.

Ustanovljena l. 1889.

Poštni ček 10533

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

(Gradska štedionica)

Stanje
naloženega denarja
nad 250 milijonov
dinarjev.

Ljubljana

Prešernova ulica

Stanje
naloženega denarja
nad 1000 milijonov
kron.

sprejema vloge na hranilne knjižice
kakor tudi na tekoči račun, in sicer
proti najugodnejšemu obrestovanju.
Hranilnica plačuje zlasti za vloge
proti dogovorjeni odpovedi v teko-
čem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,
tudi tekočega računa, je večje
kot kjerkoli drugod, ker jamči
zanje poleg lastnega hranilnič-
nega premoženja mesto Ljub-
ljana z vsem premoženjem ter
davčno močjo. Vprav radi tega
nalagajo pri njej sodišča denar
nedoletnih, župnijski uradi cer-
kveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje
prihranke največ v naši hranilnici,
ker je denar tu popolnoma varen.
Dovoljuje posojila na posestva in menice po nizkih obrestih.

KMETSKI HRANILNI IN POSOJILNI DOM

reg. zadruga z neom. zav.

Ljubljana, Tavčarjeva (Sodna) ul. 1, pritličje

VLOGE na knjižice in tekoči račun po najugodnejšem obrestovanju - Posojilo na vknjižbo, proti poroštvu in zastavi premičnin in vrednostnih papirjev - Krediti v tekočem računu
Ček. promet - Nakazila - Inkaso - Eskont menic

Poslovne ure zavoda: Vsak delavnik od 8. do pol 1. dop. in od 3. do pol 5. popoldne

Račun pošne hranilnice št. 14.257 - Brzjavljavi: »Kmetiskidom«

Podružnica v KAMNIKU Glavni trg

E K O N O M

OSREDNJA GOSPODARSKA ZADRUGA V LJUBLJANI

Najnižje cene ter velika zaloga dežel-
nih pridelkov, krmil, špecerijskega blaga
kakor: sladkor v sipi in v kockah,
petrolej, kava, olje, riž ter razne vrste
mila za pranje in ostale v to stroko
spadajoče predmete. — Velika zaloga
vseh vrst umetnih gnojil, modre galice,
prvovrstne strešne opeke in naj-
boljšega splitskega Portland cementa
„SALONA“ (TOUR)

KOLODVORSKA ULICA 7